

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

4-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/4 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Abduraxmonov Mirsaid Muzaffarovich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING HUQUQIY ASOSLARI YARATILISHI	10-16
<i>Atamuratova Dilafroz</i> TURKISTON VAQTLI MATBUOTI TARIXI: XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARI	17-22
<i>Abdushukurova Iqbol</i> TARIXIY KVESTLARNI TASHKIL QILISH USULLARI	23-27
<i>Redjapov Doniyor</i> JANUBIY OROLBO'YI AHOLISI HARBIY SAN'ATINING TARIXIY ILDIZLARI XUSUSIDA	28-31
<i>Sultanov Samandar</i> QUYI ZARAFSHON VODIYSI GEOGRAFIK XUSUSIYATI: PALEOEKOLOGIYASI JARAYONLARIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	32-35
<i>Matyakubov G'ayrat</i> XORAZM VOHASIDA IJTIMOIIY-IQTISODIY VA ETNIK-MADANIY MUNOSABATLAR RIVOJLANISHIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR (XIII-XV ASRLAR).....	36-39
<i>Eshkuvatov Muhammad Keldiyor o'g'li</i> MARKAZIY OSIYO BOZORLARI (XIX ASR YEVROPALIK SAYYOHLAR NIGOHIDA)	40-45
<i>G'aniyev Mirjalol</i> QADIMGI TURKLARDA IJTIMOIIY HAYOT	46-51

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Abdullaev Altinbek</i> KORXONALARDA UN MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRARISH LOYIHASI BOSH BYUDJETINING METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	52-66
<i>Latipov Ashur Ali, Umarova Muzira</i> INVESTITSIYA STRATEGIYASI VA UNING MENEJMENTDAGI O'RNI	67-71
<i>Rustamova Sayyora</i> STRATEGIK BOSHQARUV-RAQOBAT USTUNLIGINING ASOSI	72-77
<i>Буранова Лола, Арипова Азиза</i> РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТА ДОСУДЕБНОГО РАЗРЕШЕНИЯ НАЛОГОВЫХ СПОРОВ	78-87
<i>Maxkamov Navruzjon Tuxtamishovich</i> KORXONALAR BOSHQARUVIDA "YASHIL" IQTISODIYOT TAMOIYLLARINI QO'LLASH AHAMIYATI	88-94

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Saidov Hakim G'afurovich</i> TALABALARNI HARBIY VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASH – DAVLAT SIYOSATI DARAJASIDA	95-98
<i>Kadirova Ziyoda</i> ILMIY IJODNING IJTIMOIIY, MADANIY VA TARIXIY O'LCAMLARI	99-104

<i>Muzaffarov Navruzxon Baxronovich</i> SHAYX XUDOYDOD VALINING INSON VA OLAM MUNOSABATLARIGA OID QARASHLARINING FALSAFIY TAHLILI	105-108
<i>Raxmatova Mexrinoz Majitovna</i> YOSHLAR MA'NAVIY SALOHİYATINI YUKSALTIRISH BORASIDAGI DAVLAT SIYOSATINING NAZARIY-HUQUQIY VA FALSAFIY ASOSLARI	109-113
<i>Karimova Lola Muzafarovna</i> IJTIMOIY MOBILLIK NAZARIYASIGA YONDASHUVLARNING TARIXIY TAHLILI	114-119
<i>Jumayeva Shahlo Suyunovna</i> JAN POL SARTRNING EKZISTENSIAL FALSAFASIDA ERKINLIK VA YOLG'IZLIK MASALALARINI YORITISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	120-125
<i>Djurayev G'olib</i> JAN POL SARTR VA ALBER KAMYU FALSAFIY QARARSHLARIDA ERKINLIK MASALASI	126-130
<i>Rajabov O'tkirjon</i> KONSENSUS MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA "TEMUR TUZUKLARI" ASARINING AHAMIYATI	131-134
<i>Bekmuhammadova Sabrina Ismoil qizi</i> GENDER ZO'RAVONLIGIGA QARSHI KURASH CHORALARI	135-139
<i>Xudoykulov Azamat, Beshimova Aziza</i> MA'NAVIY BARKAMOL INSON TUSHUNCHASI VA UNING MOHIYATI	140-144

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Abduganiyeva Djamila Rustamovna</i> MACHINE TRANSLATION POST-EDITING THROUGH A HERMENEUTIC LENS	145-151
<i>Murtazayeva Xadicha</i> INGLIZ VA O'ZBEK TIBBIY TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	152-155
<i>Несунбаева Саодатхан</i> ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕДАЧИ АМЕРИКАНСКИХ ДИАЛЕКТИЗМОВ И ПРОСТОРЕЧИЙ В РУССКИХ ПЕРЕВОДАХ "ТОМА СОЙЕРА"	156-160
<i>Axmedjanova Farida, Toirova Shohida</i> XX ASRDA AYOL OBRAZINING SHAKLLANISHI VA TARAQQIYOTI	161-165
<i>O'rinova Shoxsanamxon Nosirjon qizi</i> TAHDID NUTQIY AKTLARI: LINGVOPRAGMATIK TAHLIL VA MENASIV KOMMUNIKATSIYA XUSUSIYATLARI	166-170

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Salaev Nodirbek</i> PENITENSIAR TIZIM VA UNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI O'RNI	171-178
<i>Турсунов Ойбек Батирович</i> МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА ГОСУДАРСТВ РЕГИОНА ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	179-184
<i>Xakimova Inobatxon</i> XOTIN-QIZLAR HUQUQLARINING XALQARO HUQUQ DOIRASIDA SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI	185-191

<i>Мардонов Амиржон Шерзод угли</i> ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ ПРИ ПРИМЕНЕНИИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СИСТЕМЕ БАНКОВСКОГО СКОРИНГА	192-202
<i>Jonuzoqova Yulduz Izzatulla qizi</i> AXBOROT TEXNOLOGIYALARI SOHASIDAGI TRANSMILLIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHDA KONVENSIONAL VA INSTITUTSIONAL MEKANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	203-207
<i>Xolmo'minov Shavkat Jumaevich</i> EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI HUQUQIY TA'MINLASH SOHASIDAGI MUHIM TASHABBUSLAR VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	208-215
<i>Khudayberganova Nigina To'liqin qizi</i> THE NOTION AND CODIFICATION OF THE LAW ON SPECIAL MISSIONS IN INTERNATIONAL LAW	216-221
<i>Саидов Бобур Бахромжонович</i> МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В ВОПРОСАХ ИНТЕРНЕТ-ЮРИСДИКЦИИ: ТЕНДЕНЦИИ УНИФИКАЦИИ ПРАВОВЫХ НОРМ И ПЕРСПЕКТИВЫ УЧАСТИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН В ГЛОБАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМАХ РЕГУЛИРОВАНИЯ ...	222-229
<i>Normurodova Behro'za Xolmo'minovna</i> RAQAMLI DALILLARNI TO'PLASH VA TAHLIL QILISHDA INTERPOL VA EUROPOL TAJIRIBASI: O'ZBEKISTON UCHUN AMALIY AHAMIYATI	230-236
<i>Qilichova Kamola Luqmonxon qizi</i> DINIY MAZMUNDAGI MATERIALLARNI QONUNGA XILOF RAVISHDA TAYYORLASH, SAQLASH, OLIB KIRISH VA TARQATISH JINOYATLARINING YURIDIK TARKIB BELGILARI	237-248
<i>Shagilov Pulatbek Koptleuovich</i> BEZORILIKNING VIRTUAL YUZI: HUQUQIY BAHOLASH VA JAVOBGARLIK MASALALARI	249-256
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Imomov Sirojiddin Ilxomovich</i> SPORT FAOLIYATI MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHDA KASBIY-PEDAGOGIK TA'MINOTINING AHAMIYATI	257-263
<i>Khayrova Madina Rasimovna</i> NATYURMORT JANRIDA ISHLAGAN RASSOMLAR ASARLARINING REKONSTRUKTIV TAHLILI	264-269
<i>Mirkasimova Zilola Alisherovna</i> MAKTABGACHA YOSHDA NUTQ RIVOJI BOSQICHLARI	270-273
<i>Xudaykulova Shaxlo Mamaniyozovna</i> AXLOQIY RIVOJLANISH VA NEYROPEDAGOGIK USULLARNING O'ZARO TA'SIRI	274-278
<i>Shakirova Dildora Abdumalikovna</i> NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI XORIJIY VA MILLIY TAJRIBA ASOSIDA BAHOLASH	279-285
<i>Djurayeva Nargis Narkulovna</i> TABIY FANLAR DARSLARINI TASHKIL ETISHDA INTENSIV METODLARNING QO'LLANILISHI	286-290

Baltayeva Ma'mura, Davletova Bikajon

MEDIA LITERACY TEACHING METHODOLOGY	291-294
---	---------

Received: 05 May 2025
Accepted: 15 May 2025
Published: 30 May 2025

Article / Original Paper

THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE IMAGE OF WOMEN IN THE 20TH CENTURY

Axmedjanova Farida Djavairovna

Assistant teacher of Samarkand State Institute of Foreign Languages

Toirova Shohida Kamolovna

Assistant teachers of Samarkand State Institute of Foreign Languages

Abstract. This article examines the evolving forms of the image of women throughout the 20th century, analyzing the social, cultural, and political changes that shaped perceptions of femininity. The article examines important historical events, such as the impact of the two world wars and the rise of feminist movements. The analysis also examines the image of women in the media and literature, and how this has affected public opinion and ongoing reforms towards gender equality.

Keywords: woman, image of woman, development, philology, 20th century.

XX ASRDA AYOL OBRAZINING SHAKLLANISHI VA TARAQQIYOTI

Axmedjanova Farida Djavairovna

Samarqand davlat chet tillar instituti assistant o'qituvchisi

Toirova Shohida Kamolovna

Samarqand davlat chet tillar instituti assistent o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada XX asr davomida ayollarning rivojlanayotgan obrazining shakllari o'rganilib, ayollik haqidagi tasavvurlarni shakllantirgan ijtimoiy, madaniy va siyosiy o'zgarishlarni tahlil qilinadi. Maqolada ikki jahon urushining ta'siri va feministik harakatlarning kuchayishi kabi muhim tarixiy voqealarni ko'rib chiqiladi. Tahlil shuningdek, ommaviy axborot vositalari va adabiyotlarda ayollarning obrazini ko'rib chiqadi va bu jamoatchilik fikriga qanday ta'sir qilganini va gender tengligi bo'yicha davom etayotgan islohotlar tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: ayol, ayol obrazi, taraqqiyot, filologiya, XX asr.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI4Y2025N26>

KIRISH

XX asrda ayollar obrazining shakllanishi va rivojlanishi turli xil ijtimoiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlar ta'sirida murakkab jarayon desak aslo xato bo'lmaydi. Bu asr nafaqat ayollarning jamiyatdagi rolini o'zgartiribgina qolmay, balki hayotning turli jabhalarida ayollarning idrok etilishini ham qayta belgilagan muhim o'zgarishlarga guvoh bo'ldi. Ushbu omillarning har biri birgalikda ayollik va ayollarga qo'yilgan qarashlar o'zgarishiga sabab bo'lgan.

ASOSIY QISM

XX asrning dastlabki o'n yilliklarida ayollar obrazi asosan uy-ro'zg'or va onalik bilan bog'liq an'anaviy rollar bilan chegaralangan edi. Viktoriya davrining taqvodorlik, poklik va itoatkorlikni ulug'lagan ayollik g'oyalari o'zgarishlar shakllana boshlagan bir paytda ham o'z

ta'sirini o'tkazdi. XIX asr oxiri va XX asr boshlaridagi saylov huquqi harakati, ayniqsa Qo'shma Shtatlar va Buyuk Britaniya kabi joylarda ayollar rolini sezilarli darajada o'sish kuzatildi. Marshlar, mitinglar va norozilik namoyishlarida qatnashgan ayollar nafaqat ovoz berish huquqiga, balki ularning avtonomiyalarini cheklaydigan ijtimoiy normalarga ham e'tiroz bildirib boshladilar. Susan B. Entoni va Emmeline Pankhurst kabi raqamlar tenglik uchun kurashning timsoliga aylandi va ko'plab ayollarni passiv ayol obrazini shubha ostiga qo'yishga ilhomlantirdi. Birinchi jahon urushining ham katta o'zgarishlarga olib keldi. Erkaklar jangga ketayotganda, ayollar fabrikalarda, idoralarda va fermalarda o'z rollarini to'ldirib, o'zlarining qobiliyatlari va chidamliligini namoyish etishdi. Bu davr chuqur o'zgarishlarni ko'rsatdi, chunki ayollar endi faqat uy bekasi sifatida emas, balki iqtisodiyot va jamiyatga muhim hissa qo'shuvchilar sifatida qaraldi. "Rosie the Riveter" tomonidan tasvirlangan ishchi kuchidagi ayollarning ikonografiyasi ayol kuchi va mustaqilligini nishonlab, ishchi ayolning yangi obrazini rivojlantirdi. Biroq, urushdan keyingi his-tuyg'ular ko'pincha ideallashtirilgan uy-ro'zg'orga qaytdi va ayollar uydan tashqarida o'zlarining qobiliyatlarini isbotlaganlarida ham an'anaviy rollarni kuchaytirdilar. O'zbek adabiyotida ayol obrazi turli davrlarda o'ziga xos rivojlanish yo'lini bosib o'tgan. Dastlab ayollar asosan ruhiy go'zallik va sevgi timsoli sifatida tasvirlangan bo'lsa, keyinchalik ular o'z haq-huquqlari va ijtimoiy maqomlarini himoya qiluvchi faol shaxslarga aylangan. Mustaqillik davri va hozirgi zamon adabiyotida ayollar endilikda jamiyatning teng huquqli a'zosi sifatida aks ettirilmoqda. Shunday qilib, ayol obrazining evolyutsiyasi O'zbek adabiyotining o'zgaruvchan tabiatini yaqqol namoyish etadi. Abdulla Qodiriyning "O'tgan kunlar" romani, ayniqsa, ayol obrazini turli qirralarda ko'rsatgan asarlardan biri hisoblanadi. Asardagi Kumush obrazi ayolning o'z haqiqatini himoya qilish qobiliyatiga ega ekanligini ko'rsatadi. Bu qahramon o'sha davrdagi an'anaviy ijtimoiy qoidalarga qaramay, o'z erki va baxti uchun kurashadi [1]. O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, ayol timsolini yangicha nuqtai nazardan talqin qilish kuchaydi. Adabiyotda ayollarning ijtimoiy-siyosiy hayotda tutgan o'rni, ularning mustaqil shaxs sifatida rivojlanishi keng tasvirlanmoqda. Mustaqillik davri yozuvchilari asarlarida ayollar erk, ma'naviyat va oila ustuni sifatida gavdalanadi. Masalan, Pirimqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" romanida ayol obrazi go'zallik, fidoyilik va milliy qadriyatlarining timsoli sifatida yuksak suratda tasvirlanadi. Bu davrda ayollar oilada ona sifatida emas, balki jamiyatning teng huquqli a'zosi sifatida ko'rsatilib, ularga katta e'tibor qaratilgan [2].

Ikkinchi jahon urushining boshlanishi yana bir o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Urush harakatlari ayollarni misli ko'rilmagan miqyosda safarbar qilishni talab qildi, chunki ular an'anaviy ravishda erkaklar tomonidan bajariladigan rollarni o'z zimmalariga oldilar. Ayollarning hissasi, zavodlarda mashinalarni ishlatishdan tortib, yordamchi harbiy rollarda xizmat qilishgacha juda muhim edi. Bu davr ayollarning kuchli, qobiliyatli siymo sifatida tasvirlanishi bilan avjiga chiqdi, bu avvalgi hikoyalardan keskin farq qiladi.

1960- va 1970-yillardagi feministik harakatlar ayollar huquqlari va imiji atrofidagi nutqni asosiy suhbatlarga aylantirdi. Betti Fridanning "Ayollik mistikasi" kabi muhim matnlarning nashr etilishi ko'plab ayollarning an'anaviy rollardan noroziligi haqida keng fikr yuritishga olib keldi. Ushbu feminizm to'liqini nafaqat ayollarning ish kuchidagi rollarini qayta belgilashga, balki jinsiylik, reproduktiv huquqlar va shaxsiy avtonomiya masalalarini ham hal qilishga intildi. Ayollar tasviri ko'proq imkoniyatlar, o'z taqdirini o'zi belgilash va tenglik tushunchalari bilan uyg'unlasha boshladi. Faollar, rassomlar va yozuvchilar mavjud

vakilliklarni tanqid qiluvchi va e'tiroz bildiruvchi ishlarning ko'payishiga hissa qo'shdilar. Shoir Zulfiya estetikasida alohida ajralib turadigan muhim jihatlari o'zbek ayolining mardonavorligi, ulug' g'oyalarni tarannum qila olish qobiliyati, ajdodlarga xos zukkolik, Nodira, Uvaysiy, Anbar Otin singari mumtoz shoirlar maslagiga mosligida ko'rinadi. Bular shoiraning asl orzulari ushalishida, she'riyatda ayol obrazining teran mushohadakor fikrlar bilan chizilishida ko'rinadi. Ispan faylasufi Xose Ortega-i-Gasset shunday yozadi: "Har qaysi san'atning tarixi inson qalbining tomonlaridan birini ifodalashga bo'lgan qator urinishlardir. Xuddi shu narsa uni boshqa san'atlardan ajratib turadi. Bu urinishlar shunday bir egri chiziqni tashkil qiladiki, san'at kamalakning yengil o'qi kabi shu chiziq bo'ylab zamon qa'riga o'z maqsadi sari intiladi. Intihosiz ufqdagi shu nuqta har qaysi san'atning yo'nalishini, mohiyatini va ma'nosini ko'rsatib turadi" [4]. Haqiqatan ham, ijodkor fitratidan o'sib chiqqan ulug' g'oyalar optimistik kayfiyatga borib tutashadi. Barcha san'at asarlarida bo'lgani kabi sabab va oqibat falsafasi tuyg'ular realizmini yuzaga chiqaradi.

Pop madaniyati butun asr davomida ayollar obrazlarini muhokama qilish uchun muhim maydonga aylandi. Musiqqa, televideniye va kino nafaqat jamiyatdagi o'zgarishlarni aks ettirdi, balki jamoatchilik fikriga ham ta'sir qildi. Madonna va Opra Uinfri kabi piktogrammalar o'zlarining muvaffaqiyatlari va ko'rinishlari orqali ayollikni qayta belgilab, ayollarning kelajak avlodlariga o'zlarining shaxsiyatlarini o'rganishlari va turli sohalarda o'zlarining mavjudligini tasdiqlashlari uchun yo'l ochdilar. Ommaviy axborot vositalarida ayollarning tasviri stereotiplarga qarshi kuchli, ko'p qirrali personajlarni o'z ichiga olgan holda rivojlandi va bu bir o'lchovli tasvirlardan voz kechishni anglatadi.

Hozirgi zamon O'zbek adabiyotida ayol obrazlari ko'proq zamonaviy ijtimoiy muammolar va individual hayotiy tajribalar orqali tasvirlanadi. Ayollarning ijtimoiy hayotdagi faoliyati, ularning oila va jamiyatdagi o'rni yanada aniq va turli qirralar bilan tasvirlanmoqda. Bugungi adabiy asarlar zamonaviy ayollarning kurashlari, intilishlari va ziddiyatlari haqida chuqur fikrlarni ifodalaydi. Ulug'bek Hamdamning asarlarida ayol obrazlari hozirgi davr qiyinchiliklari va muvaffaqiyatlari orqali ko'rsatiladi. Ayollar o'z huquqlarini himoya qilish, jamiyatdagi o'rnini topish va shaxsiy erkinlik uchun kurashish jarayonida tasvirlangan [3].

Ayol obrazi rasmiy va diniy yo'nalishdagi tasviriy san'atda ham keng ifodalangan. Antik davr va o'rta asrlarning dastlabki davriga oid bo'lgan ko'p sonli katta va kichik hajmdagi ayollar haykalchalari, (shu jumladan) oliy tabaqaga mansub ayollar siymosi) devordagi chizmalar hamda hozirgi Markaziy Osiyo hududidan topilgan boshqa buyumlar bu yerning tarixiy, madaniy, ijtimoiy hayotida ayollarning alohida o'rni bo'lganligidan dalolat beradi. Islomgacha bo'lgan davrda zardushtiylik diniga e'tiqod qilish birmuncha yuqori darajada edi. Zardushtiylikning muqaddas "Avesto" kitobi buyuk ajdodlarimizning keng qamrovli hayot tarzini umrboqiy urf-odatlarini, ta'lim-tarbiyasi, boshqaruv tizimini aks ettiribgina qolmay, ayollar masalasini ham o'z doirasida hal etdi. "Avesto"ning juda ko'p o'rinlarida erkaklar bilan bir qatorda ayollar madhini ham uchratamiz. Jumladan, 3-xatda "Biz barcha ayol va erkaklarning pok raftorlari va ravonlarini madh etamiz" deyilsa, Mitralarda "Biz pok va shijoatli ayol-u erkaklarning ruhi ravonlarini madh etamiz" degan fikrlarni uchratamiz. Zardushtiylik dinida erkaklar bilan bir qatorda ayol huquqlariga ham alohida e'tibor qaratilganligini ko'rishimiz mumkin. Masalan, Zardushtiylik ayolni uy xo'jalik ishlarini olib borishda, urf-odatlarini saqlash va marosimlarni o'tkazishda, hatto diniy tartiblarni qaror toptirishda erkaklar bilan teng hisoblangan. Manbalar ko'rsatadiki, zardushtiylik ayollarning ijtimoiy-

madaniy, diniy hayotda qatnashish huquqlarini himoya qilgan, ularning oilaviy urf-odatlarini, marosimlardagi o'rnini qayd etgan. Nikoh, zardushtiylikda unga kiruvchilarning ikki tomonlama kelishuvi bo'lib, faqat shundan keyin ota-onalar va vasiylar tomonidan tasdiqlangan. Agar er sudda o'z xotinini bo'ysunmaslikda ayblasa, ham ayol huquqlari hisobga olingan. O'ziga yuklangan aybni hamma oldida rad etish va o'zining aybdor emasligini isbotlash huquqi xotinda qolgan. Zardushtiylikda nikoh bir umrga muhrlangan, bir erkakka ikki nikoh yoki vaqtincha nikoh ravo bo'lgan emas. Er-u xotinning bir-biriga xiyonati la'natlangan. Zardushtiylikda ko'p xotinlilik qat'iyan man etilgan. Ayni paytda hayotni bundoq o'tkazish ham qoralangan. Xullas, zardushtiylik dinining muqaddas kitobi "Avesto" da ajdodlarimizning oila va xotin-qizlarni mukarram tutish haqidagi peshqadam fikrlari o'z ifodasini topgan. Eng muhimi, zardushtiylik e'tiqodidagi bobolarimiz oilani jamiyatning muqaddas bo'lagi deb bilib, uning rivoji-ravnaqida erkak va ayolning o'rni teng ekanligini bildirib o'tishgan [6, 90-b]. VI asr o'rtalarida Oltoy, Yettisuv, Markaziy Osiyodagi turli qabilalar birlashuvidan tashkil totgan Turk xoqonligining davlat huquqida inson huquqlari, ayniqsa xotin-qizlar huquqi qattiq himoya qilinganligining guvohi bo'lamiz. Ayol kishining nomusiga tegish eng og'ir jinoyat (qo'zg'olon ko'tarish, xoinlik, odam o'ldirish, yo'l uchun mo'ljallab qo'yilgan otni u toni o'g'irlash bilan bir qatorda qo'yilgan) hisoblanib, o'lim jazosiga mahkum etilgan. Bezorilik orqasidan jabrlanuvchi a'zolariga shikast yetkazish darajasiga qarab, zararni undirish jazosi qo'llanilgan. Shuni alohida qayd etish lozimki, xoqonlikda xotin-qizlar to'la mulkiy va vorislik huquqiga ega bo'lganlar. Ko'rinib turibdiki, O'zbekiston hududida arablar hukmronligi o'rnatilgunga qadar inson huquqlarini tartibga soluvchi, shu bilan birga ayol huquqlarini himoya qiluvchi o'z davri uchun mukammal ishlab chiqilgan qonunlar, ularning ijrosini ta'minlashning zarur mexanizmlari mavjud edi [5].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, XX asrda ayollar obrazining shakllanishi va rivojlanishi ayol kimligining mustahkamligi va evolyutsiyasidan dalolat beradi. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Turkistonda xotin-qizlar masalasi jamiyatda yangi bosqichga ko'tarila boshladi. Ushbu davrda ayollar mavzusiga bo'lgan munosabat ko'plab ijtimoiy, madaniy va diniy omillar ta'sirida shakllandi. Matbuotda chop etilgan maqolalar va muhokamalar bu mavzuni kengroq muhokama qilishga zamin yaratdi [7]. Xotin-qizlarning ta'lim olish huquqi, ijtimoiy mavqeyi va islom dinidagi o'rni haqidagi turli qarashlar jamiyatdagi o'zgarishlarni aks ettirdi. Bu asr kurashlar va g'alabalar bilan ajralib turdi, chunki ayollar jamiyatdagi o'z rollarini yetarli ko'rsatib, o'z huquqlari uchun kurashdilar. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida o'rta Osiyoda ayollar mavzusi ijtimoiy va madaniy hayotda dolzarb masalaga aylandi. Ushbu davrda ayollar o'z huquqlari uchun kurashib, jamiyatda o'z mavqeyini oshirish yo'lida ilk qadamlarini qo'ya boshladilar. Ularning ta'lim va ijtimoiy hayotdagi faolligi jamiyatda yangi davrning boshlanishidan dalolat edi. Mazkur harakat rivojlanishda davom etar ekan, XX asr merosi gender tenglik va ayollarning jamiyatdagi murakkab rollari haqidagi zamonaviy munozaralarning asosiy jihati bo'lib qolmoqda.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Abdulla Qodiriy, "O'tgan kunlar". Toshkent: O'zbekiston, 1965.
2. Pirmqul Qodirov, "Yulduzli tunlar". Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti, 2000.
3. Ulug'bek Hamdam, "Asarlar to'plami". Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 2018.

4. Xose Ortega-i-Gasset. Odam Ato jannatda. Jahon adiblari adabiyot haqida. – T.: “Ma’naviyat”, 2010. – B. 307.
5. Ahmad Leila. Woman and Gender in Islam. New Haven, CT: Yale University Press. 1992. 54 p.
6. Novikova, E., & Fomina, D. (2024). On the Issue of the Impact of Womens Image on Health: Epoch-Making Features From the Beginning of the XX Century to the Present. Bulletin Social-Economic and Humanitarian Research, (23), 87-96.
7. Shifrin, S. (2017). Women as Sites of Culture: Women's Roles in Cultural Formation from the Renaissance to the Twentieth Century. Routledge.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).